

BÖLÜM 10

SAĞLIK ÇALIŞANI EBEVEYNLERİN STRES VE YAŞAM DOYUMU DÜZEYLERİYLE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ¹

Rana AKATLI ŞENEL²
Güzin Yasemin TUNÇAY³

GİRİŞ

Ailelerin yaşamına yeni bir bebeğin gelmesiyle aile iç dinamiği etkilenmektedir. Ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimi sonucunda, bireysel olarak hem olumlu hem de olumsuz deneyimler yaşayabilirler. Olumsuz deneyimler ebeveynlerin zaman zaman stres yaşamalarına neden olabilir (Kaner, Bayraklı ve Oktay Güzel-ler, 2011). Ebeveyn olduktan sonra bireylerin görev ve sorumlulukları artmakta, eşleriyle olan ilişkilerinde değişiklikler yaşamakta ve bu durum bütün hayatlarını da etkilemektedir. Söz konusu değişiklikler, ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirip getiremeyeceklerine dair kaygı duymalarına neden olabilmekte ve bu kaygı, ebeveyn stresini artıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Deater-Deckard, 2004). Özellikle sağlık çalışanı ebeveynlerin yoğun ve vardiyalı çalışma koşulları, çocuklarıyla geçirdikleri sürenin kısıtlı olması neden olabilmektedir. Ebeveynlerin bu süreyi daha verimli geçirmesi ve yaşadığı stresi kontrol etmesi ve tutumlarına dikkat etmesi çocuğun gelişim süreci için kritik öneme sahiptir (Oh, Moon ve Park, 2013). Ebeveyn tutumu; anne ve babaların çocuklarına yönelik davranış biçimlerini, iletişim şekli ve çocuklarına dair beklentileri doğrultusunda şekillenen; aynı zamanda kontrolü de barındıran bir yaklaşım olarak tanımlanmıştır (Trawick-Smith, 2018). Tanımlanmış başlıca ebeveyn tutumları aşağıda yer almaktadır:

¹ Bu yazı, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı'nda ikinci yazarın danışmanlığında ilk yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Çocuk Gelişimi Uzmanı, rana_akatli@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0216-1524

³ Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversite, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi AD., gyasemintuncay@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-4872-1096

ekonomik kaynaklarının azalması karşısında ebeveyn stresinin artması ve çocuklarına karşı tutumlarının olumsuz yönde etkileyebileceğini ifade etmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Araştırma sonucuna göre ekonomik düzeyi iyi olan, yaşam doyumu yüksek olan ebeveynlerin stres düzeyleri daha düşük ve tutumları da demokratik özelliğine sahiptir. Ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyinin artmasıyla birlikte, çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinin olumlu yönde etkilenmekte; aynı zamanda ebeveynlerin de kendilerini daha iyi hissetmektedirler. Yaşam doyumu yüksek olan ebeveynlerin, çocuklarına belirli kurallar koymalarına rağmen daha demokratik tutum sergiledikleri ve çocuklarının düşüncelerine daha fazla önem verdikleri belirtilmektedir (Eroğlu ve Parlar, 2018). Yaşam doyumu arttıkça bireyin beklentilerinin karşılandığı ve bu durumun, bireyin çocuklarına karşı daha olumlu bir tutum sergilemesine olanak sağladığı düşünülmektedir. Carapito, Ribeiro, Pereira ve Roberto (2018) tarafından yapılan bir araştırmada ebeveyn stresi ile otoriter ve aşırı hoşgörülü tutum arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Yapılan diğer araştırmalarda da (Poyraz ve Gül, 2022; İlideniz ve Karadeniz, 2022) benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bunun dışında baskıcı ve otoriter tutumdaki ebeveynler, kuralcı ve yüksek düzeyde denetim uyguladığından ebeveyn stresinin artması beklenmektedir. Benzer olarak aşırı hoşgörülü tutum sergileyen ebeveynler de çocuklarının kontrolünü sağlamakta zorlandıkları için ebeveyn stresinin yine artması söz konusudur (Trawick Smith, 2018).

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim düzeyleri göz önünde bulundurulduğunda çocuk eğitimi konusunda bilgi sahibi oldukları ancak yoğun çalışma koşulları nedeniyle bunu uygulamada zaman zaman yetersiz kaldıkları düşünülmektedir. Bu nedenle sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde ebeveyn eğitimin yanı sıra çalışma koşullarının ve özlük haklarının iyileştirilmesinin de yararlı olacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Akgün, Kostak, M., Semerci, R. & Kocaaslan, E. N. (2017). Hemşirelerin çocuk sevmeye düzeyleri ve çocuk yetiştirme tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 6 (4), 146-155.
- Annagür, B. (2010). Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet: risk faktörleri, etkileri, değerlendirilmesi ve önlenmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2 (2), 161-173.
- Ayrancı, U., Yenilmez, C., Balci, Y. & Kaptanoğlu, C. (2006). Identification of violence in Turkish health care settings. *J Interpers Violence*. 2, 276-296.
- Başal, H. A., Kahraman, P. B., Derman, M. T., Kahraman, Ö. & Sümer, H. (2014). "Otoriter" ve "demokratik" tutuma sahip ebeveynleri olan 5-6 yaş çocuklarının evcilik oyunlarında üstlendikleri roller. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3 (2), 384-409.
- Botha, F. (2014). Life satisfaction and education in South Africa: Investigating the role of attainment and the likelihood of education as a positional good. *Social Indicators Research*. 118 (2), 555-578.
- Bronstein, M., H. & Zlotnik, D. (2008). Parenting styles and their effects. M. M. Haith ve J. B. Benson (Ed.), *Infant and Early Childhood Development*, Elsevier Inc.;496-509.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Çakmak, E., Erkan, Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (27. baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Canatan, K. (2020). Geleneksel ve modern ailelerde çocuk yetiştirme tutumları. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (16), 151-165.
- Carlsson, F., Lampi, E., Li, W. & Martinsson, P. (2014). Subjective well-being among preadolescents and their parents-evidence of intergenerational transmission of well-being from urban China. *The Journal of Socio-Economics*, 48, 11-18. Doi: 10.1016/j.soc.2013.10.003.
- Carapito, E., Ribeiro, M. T., Pereira, A. I. & Roberto, M. S. (2018). Parenting stress and preschoolers' socio-emotional adjustment: the mediating role of parenting styles in parent-child dyads. *Journal of Family Studies*, 1-17. Doi:10.1080/13229400.2018.1442737
- Carnevale, A., P., Smith, N., Dražanová, L., Gulish, A. & Campbell K. P. (2020). The Role of Education in Taming Authoritarian Attitudes. Georgetown University Center on Education and the Workforce.
- Çağdaş, A. & Şahin Seçer, Ş. (2007). Anne-Baba Eğitimi. Ankara: Kök Yayınları
- Çekiç, A., Akbaş, T., & Hamamcı, Z. (2015). Anne Baba Stres Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (3), 647-667. Doi: 10.21547/jss.256755
- Dağlı, A., Baysal, N. (2016). Yaşam doyumu ölçeğinin Türkçe 'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (59), 1250-1262. Doi: 10.17755/esosder.263229
- Deater-Deckard, K. (2004). Parenting Behavior and the Parent Child Relationship. K. Deater-Deckard (Ed.), (s. 74-94). Parenting Stress. US; Yale University Press.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*. 49 (1), 71-75.
- Doğan, A., Deniz, M. E., Odabaş, H., Özyeşil, Z. & Özgirgin, N. (2012). Job and life satisfaction of the medical staff in rehabilitation centers (Rehabilitasyon merkezinde çalışan sağlık personelinde iş ve yaşam doyumu). *Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation*, 58; 16-21.
- Erdinç, İ. (2018). Evli çiftlerde, evlilik uyumu, cinsel yaşam doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Eroğlu, F. & Parlar, H. (2028). Evli kadın ve erkeklerde psikolojik iyi oluşun ebeveyn tutumuna etkisinin incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (33), 89-101.
- Flouri, E. (2004). Psychological outcomes in mid-adulthood associated with mother's child-rearing attitudes in early childhood. Evidence from the 1970 British birth cohort. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 13, 35-41. Doi: 10.1007/s00787-004-0355-5
- Gattig, A. & Minkus, L. (2021). Does marriage increase couples' life satisfaction?. *Comparative Population Studies*, 46, 123-148. Doi:10.12765/CPoS-2021-05.
- Gibson, L. C. (2017). Olgunlaşmamış Ebeveynlerin Yetişkinlerin Çocukları, Mesafeli, Reddeden, Bencil Ebeveynlerin Negatif Etkilerinden Kurtulmanın Yolları, (Çev: Dilek Boyraz), İstanbul: Sola Yayınları, Sola Unitas.
- Gökçearslan, Çifci, E., Kardeş, T., Zubaroğlu, Yanardağ, M. & Akgün, R. (2016). Türkiye'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş ve yaşam doyumlarının incelenmesi üzerine bir araştırma: Ankara ili örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (37), 9-31.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderso, R. E., & Tatham, R. L. (2013). Examining Your Data. In: Hair JF, Black WC, Babin BJ, Anderso RE, Tatham RL, eds. *Multivariate Data Analysis*. (8th ed). Edinburgh Gate; Harlow Pearson Education Limited, 31-88.
- İldeniz, B., S., & Karadeniz, G. (2022). Koronavirüs pandemisinde annelerin ebeveynlik stresleri, aile dayanıklılıkları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiler. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. 14 (26), 279-296.
- İşıkoğlu Erdoğan, N., Yoleri, S., & Tetik, G. (2017). Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri İle İlişkinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*, (42), 226-239. Doi: 10.21764/efd.88048
- Juhasova, A. (2015). Comparison of quality of life of families with children with disability and fami-

- lies with children without disability. *Social and Behavioral Sciences*, 174, 3378-3384.
- Kelleci, H. (2019). Annelerin çocuk yetiştirme tutumunun yaşam doyumu, evlilik doyumu, umutsuzluk düzeyi açısından incelenmesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya
- Kaymak, Özmen, S. & Özmen, A. (2012). Anne baba stres ölçeğinin geliştirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 42 (196), 20-35.
- Ngoo, Y., Tey, N., P. & Tan, E., C. (2015). Determinants of Life Satisfaction in Asia. *Social Indicators Research*. 124 (1), 141-156. Doi:10.1007/s11205-014-0772-x
- Kaner, S., Bayraklı, H., & Oktay Güzeller, C. (2011). Anne babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi. 12 (2), 63-78.
- Kocayörük, E. (2011). Etkili İletişim Becerileri (1.Baskı). İstanbul: Kriter Yayınevi
- Oğuz, F. & Öğretir, Özçelik, A., D. (2018). Ergenlerde algılanan anne baba tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11 (58); 535-543.
- Oh, J., Moon, Y. S. & Park, I. (2013). A study of nurses' working stress, child-rearing stress and parenting attitude. *Journal of Digital Convergence*, 11 (10), 469-481.
- Özyürek, A. (2017). Okul öncesi çocuğa sahip anne-babalara yönelik "çocuk yetiştirmeye ilişkin anne-baba görüşleri ölçeği" ve "anne-baba tutum ölçeği" geliştirme çalışması. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2 (1), 26-38.
- Parıldar, G. (2020). Sağlık Çalışanlarında Sosyal Medya Bağımlılığı ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. Tıpta Uzmanlık Tezi. T.C. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi. İzmir.
- Parmaksız, İ. (2020). Yaşam doyumuyla bilinçli farkındalık arasındaki ilişki: yetişkinler üzerine bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33 (1), 157-176. Doi: 10.19171/uefad.587932
- Poyraz, A., & Gül, F. (2022). Gelişimsel dil bozukluğu olan ve olmayan okul öncesi çocuklarda iletişim becerileri, ebeveyn tutumları ve ebeveynin stres düzeyinin değerlendirilmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (16), 174-189. Doi: 10.38079/igusabder.977376
- Santrock, J. W. (2012). Erken Çocuklukta Sosyoduygusal Gelişim. Yüksel, G. (Ed.), (s.241-269). Yaşam Boyu Gelişim Psikolojisi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Santrock, J. W. (2021). Çocuk Gelişimi (Güre A. çev. ed.) 1. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Suldo, S., M., Riley, K., N. & Shaffer, E., J. (2006). Academic correlates of children and adolescents' life satisfaction. *School Psychology International*, 27 (5), 567-582. Doi:10.1177/0143034306073411
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Atlı, S. & Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: anne- baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972- 991.
- Trawick-Smith, J. (2018). Erken çocukluk döneminde gelişim: Çok kültürlü bir bakış açısı. (Akman B. çev. ed.). 5. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Ulutaş, K. (2018). Lise öğrencilerinin anne baba tutum algıları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uygun, N. & Kozikoğlu, İ. (2020). Çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (3), 1494-1507. Doi: 10.33206/mjss.639099
- Uzunel, A. (2016). Lise öğrencilerinin anne baba tutumları ile mükemmeliyetçi öz sunum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yenihan, B., Öner, M., & Balci, B. (2016). İş doyumu ve yaşam doyumunun demografik özelliklerle ilişkisi: Sakaryadaki AVM'lerin çalışanları üzerine bir araştırma. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 33-49.
- Yavuzer, H. (2019). Ana-Baba ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer, Y. & Çivilidağ, A. (2014). Sağlık çalışanlarında iş yerinde mobbing ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide depresyonun aracı rolü. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 2, 115-125.